

"עמי ים - עמי יער"

אומה ואדם נעים במעגלים חופפים

מכליה לתחייה

כוריאוגרפיה: ג'ון קרנקו

קריאה: חנה מרון

"מסוקיה" - רות בן-צבי, א.ו. שטרנברג

"אדע" - ד.צ. זלצר

"מעין גנים" - בביצוע חליל

(עמוס איזנברג)

ייעוץ ספרותי: ישראל אובל

תלבושות: יעקב שריר ויאיר ורדי

תאורה: חיים תכלת (מתוך התוכנית)

"עמי ים - עמי יער" - מכליה לתחייה

רות אשל ישראל אובל

המחול "עמי ים - עמי יער" הועלה בבכורה עולמית בלהקת בת-שבע בשנת 1971 והוא כלל 13 שירים ישראליים. באותן שנים נמשך המחול בארץ לעיסוק בנושאים אוניברסליים. נושאים יהודיים או ישראליים נחשבו לפרובינציאליים ומיושנים, וזוהו בעיקר עם התקופה של מחול ההבעה בארץ (בין שנות ה-20 של המאה שעברה ועד תחילת שנות ה-60). החלטתו של הכוריאוגרף ג'ון קרנקו ליצור מחול הקשור לתחיית עם ישראל בארצו עוררה בזמנו לא מעט תהיות, חששות ואף לעג מסוים. ולא זו בלבד, אלא שקרנקו החליט לעשות שימוש במילה, בטקסט של שירה עברית. החלטה זו עוררה התנגדות של ממש, מאחר שהקשר בין מילה ותנועה זוהה אז בעיקר עם מסכתות החג בקיבוצים, ועם ניסיונותיהם של רקדני מחול ההבעה בארץ, שנחשבו בעיני הדור הצעיר, האמון על טכניקת גראהם, ל"חובבים". אבל קרנקו התעקש. ישראל אובל מספר על יצירת "עמי ים - עמי יער" (קטע מתוך כתבה):

אכן, דווקא יצירת מחול על פי שירה עברית נוצרה בידי אמן זר. ג'ון קרנקו, הכוריאוגרף הדרום-אפריקאי, שנודע יותר כמנהלו האמנותי של בלט שטוטגארט, החליט לתרום לחיי האמנות בארץ יצירה ישראלית.

במשך חודשים רבים ישבתי עם ג'ון קרנקו ויחד קראנו שירה עברית.

טרם בואו ארצה קרא קרנקו שירים רבים בתרגומם האנגלי וכאן תרגמתי עבורו שירים רבים אחרים, אליהם לא יכול להגיע באין להם תרגום. נושא היצירה שבחר קרנקו: אומה ואדם נעים יחד במעגלים חופפים, מכליה לתחייה. זכור לי שבזמנו נשמעו טענות שאין המבחר מייצג את השירה העברית בכללותה; אולם מטרת המחול לא היתה לייצג את השירה העברית אלא ליצור מחול עצמאי בעל נושא משלו. נכון לומר שהמבחר מקיף קשת רחבה החל מהתנ"ך (שיר השירים) וכלה בנתן זך. כמו-כן נרתעו רבים מהרעיון לפתוח את המחול

בקטע על השואה. נטייתנו הטבעית לעבר המופשט והכרת גודל הטרגדיה מנעו את הקטנתה לממדים בימתיים; אך השירה שעיקרה תמציתיות, המחול המודרני שעיקרו סמליות, בשילוב עם צלילי הנקישה המופלאים שבוקעים מאי שם, שיצרה רות בן-צבי וקולה החם והרוטט של חנה מרון, חברו יחד לרושם רב ממדי.

בחירת השירים נעשתה לפי תוכנם אך לא פחות מכך לפי צלילם. קריאת השירים היא המסגרת הצלילית לפיה רוקדים הרקדנים, ועליה להישמע כמוסיקה אחידה לאוזני הקהל שאינו דובר עברית. לכן עוברות מספר מילים כמוטיבים חוזרים בשירים כולם. הצליל החוזר שוב ושוב הינו: דם, עם, עולם, אדם, ים, ידם, אמם, נדם, חתם; ולא במקרה.

השירים במחול "עמי ים - עמי יער" אינם מהוים רקע למחול, כשם שמוסיקה משמשת לפעמים רקע, אלא חלק ממנו עצמו ומכאן נובעת הזהות שבין התנועה והמילה. לעומת גירום רובינס שהראה במחולו "יתנועות" - כיצד אפשר לרקוד דממה, הראה ג'ון קרנקו כיצד אפשר לרקוד מילים.

"עמי ים - עמי יער" מאת ג'ון קרנקו, רקדנית: נורית שטרן, להקת בת-שבע, צילום: מולה הרמתי
"Song of My People" by John Cranko, Dancer: Nuriith Stern, Batsheva Dance Company,
photo: Mula Haramati